

Forfatter: Kierkegaard, Søren

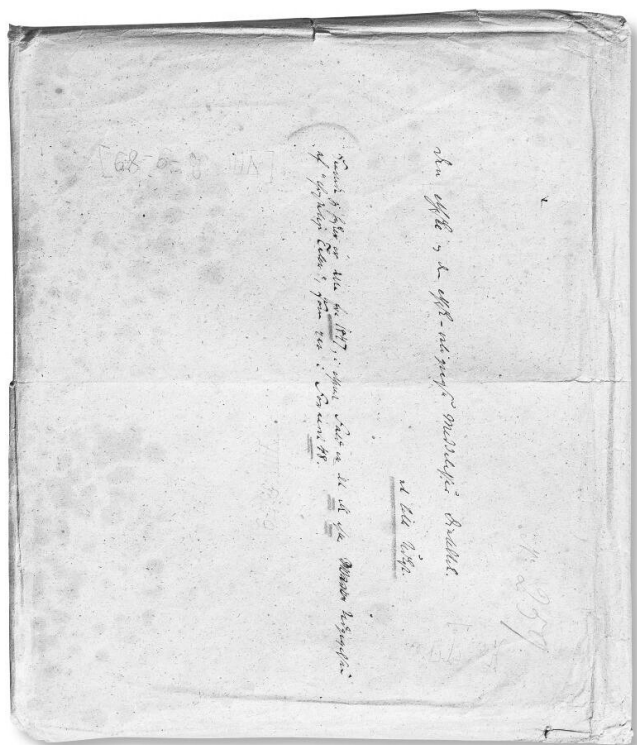
Titel: »Den etiske og den etisk-religieuse Meddelelses Dialektik«

Citation: Kierkegaard, Søren: "»Den etiske og den etisk-religieuse Meddelelses Dialektik«", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 27*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2010 , s. 1r. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-p364-txt-shoot-idd46d6eeb-c2b0-419c-b698-8fb78f0f9438.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 27

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

P364:364

25. Papir 353, bl. [1r], omslag til forelæsningerne om »Den ethiske og den ethisk-religieuse Meddelelses Dialektik.«

Den ethiske og den ethisk-religieuse Meddelelses Dialektik.

et lille Udkast.

Saavidt jeg husker er dette fra 1847, i ethvert Fald er det ikke efter Udgivelsen af »christelige Taler«, som var i Foraaret 48.

P364:365:1

Den ethiske og den ethisk-religieuse Meddelelses Dialektik.

P364:365:2

Indledning.

Skulde man concentreret i eet eneste Ord betegne den moderne Videnskabsell. retegls den moderne Tids Vildfarelse og Forvirring, især da siden man forlod Kants ærlige Vei, og gav de bekjendte 100 Rbd til for

at blive theocentrisk, saa maatte man sige: den er uredelig.

Uredelighed - Mangel paa Naivitet -

P364:365:3

Nærmere

at Videnskaben er bleven phantastisk (rene Viden)

og tillige altid lærd - de latterlige Combinationer: i samme Bog at afhandle den rene Tænken sub specie æterni og en Privat-Docents lille Afhandling

P364:365:4

Nærmere

[a] Man har phantastisk trukket Kræfterne ud af Msk-Verdenen, og faaet Bog-Verdenen (man bliver nu Forfatter ene og alene ved at være Læser - istedenfor ved Primitiv[it]et, ligesom man nu bliver Msk. ene og alene ved at efterabe »de Andre«, istedenfor ved Primitivitet -) phantastiske Abstraktioner Publikum; saasnart En skriver er han sig ikke mere selv et enkelt Msk. og Læseren ham det heller ikke.

at man har glemt hvad det er at være Msk.

Grækerne - hvorledes de humant erindre[de] det, - og mod Guden - ingen Sophist, ikke den meest høitrvænde var theocentrisk - hvad vi nu i den Grad ere ved Vanen, at Ingen opholder sig derover.

P364:365:5

at man har glemt

Distinctionen mell. Kunst og Videnskab.

Alt er bleven Videnskab, og Kunst forstaaer man kun æsthetisk omskjøn Kunst.

[a] cfrp. 11

#

Men der er en heel Side af Det, som Videnskaben har bemægtiget sig ell. vil bemægtige sig, som er Kunst det er det Ethiske.

Det Ethiske forholder sig ligegyldigt til Viden, det er det antager, at ethvert Msk. veed det.

Det Forvirrende, naar hvad der skal meddeles som Videnskab meddeles som Kunst (Skolastik er Exempel) men ogsaa naar det der skal meddeles som Kunst meddeles som Videnskab, og her er Forvirringen i den nyere Tid, at man meddeler det Ethiske som Videnskab.

Lad mig oplyse ved et Exempel. Militairet antager, at enhver Bondekarl, der kommer ind til Krigstjeneste, er i Besiddelse af de fornødne Egenskaber for at kunne holde den ud, derfor bliver han jo først visiteret, at der i denne Henseende ingen Vanskeligheder er. (saaledes antager det Ethiske at ethvert Msk. veed hvad det Ethiske er). Nu begynder Meddelelsen. Corporalen forklarer nu ikke Soldaten hvad det er at excercere o: s: v:, han meddeler ham det som Kunst, han lærer ham militairt at benytte de Evner og den potentielle Dygtighed han er i Besiddelse af.

Og saaledes maa det Ethiske meddeles. skal man først begynde ved med et Cursus at ville lægge det Ethiske ind i Individet, saa bliver Meddel[el]sen aldrig ethisk, og Forholdet er forvirret fra Begyndelsen.

Meddelelsen betyder da her: at lokke det Ethiske ud af Individet, fordi det er i Individet. Corporalen begynder væsentligen med at betragte Bondekarlen som

[b] Videnskab kan man maaskee banke ind i et Msk, men det Ethiske maa man banke ud af dem, som jo og Corporalen, netop fordi han i

Soldat, fordi han er det *κατα δυναμιν*.

Bondekarlen saae Soldaten, maatte sige: jeg skal nok banke Soldaten ud af ham, hvorimod Corporalen maaskee betræffende den Meddelelse af den lille Bog om Feldtjeningen (hvad en Armee er, hvad Runden er o: s: v:) vilde sige: ja det maa man banke ind i dem.

Til Corporalen (fraseet hele Uligheden i det militaire Subordinations Forhold) vil svare en existerende Ethiker, der bliver sig bevidst og i Reflexion vender tilbag[ē] i sig selv at være Det, han lærer, og forudsætter, at ethvert Msk. *κατα δυναμιν* er det.

Den hele moderne Videnskab om det Ethiske, er ethisk forstaaet en Udflugt.

Ethiken er overhovedet bleven negligeret i den moderne Videnskab – men især mangler man da aldeles en existerende Ethiker. Og deraf er det kommen, at man tilsidst reent har glemt hvad Alvor [er] og for ramme Alvor anseer det for Narrestreger, der fører til Selverkjendelse, river En ud af Sandsebedrag o: s: v.; medens enhver Videns Meddelelse ansees for Alvor – og dog nærer enhver ny Videns Meddelelse kun Sygdommen.

Det er i en vis Forstand noget gyseligt at tænke den hele Mængde af Bogtrykkere, Boghandlere, Journalister, Forfattere – og alle disse arbeide Dag og Nat i Forvirringens Tjeneste, fordi Mskene ikke ville blive ædrue og forstaae, at der til i Sandhed at være Msk. behøves forholdsviis meget lidt Viden, men desto mere Selverkjendelse.

P364:365:6

Meddeler – Modtager

Gjenstanden.

Saasart jeg tænker Meddelelse deler den sig strax i disse 3 Bestemmelser.

Lidt almdl. Bemærkninger derom (at »Modtager« er et activt Ord, at vi intet passivt Ord have).

(ordl. er det da en Læremester - Discipel -

Lære-Gjenstand.)

ved dialektisk at omsætte disse 3 Forhold vil [jeg] see at finde det Ethiske.

P364:365:7

Gjenstanden.

Gjenstanden maa være en Viden.

al Viden er

enten Viden om Noget (udføres - Hensyn til Grækerne - og til det Moderne - lige fra det empiriske til de høieste Videnskaber) (selv den saakaldte Viden om Viden er Viden om Noget).

eller Selverkiendelse (ikke phantastisk den rene Selvbevidsthed og det rene Jeg.).

Lad os antage at et Msk. drev det til det Høieste i Selverkjendelse, saa vil han altsaa nu vide fuldstændig hvo og hvad han er, men det han er det er han jo alligevel. - Det Ironiske og det Alvorlige som ligger her. Vi ere alle udødelige, om derfor En fordyber sig ganske i denne Tanke, lever i den, han bliver jo derfor ikke mere udødelig end vi alle.

Allerede ved Selverkjendelsen viser der sig Vanskeligheder i H. til Meddelelsens Dialektik.

Lad os nu gjøre et Experiment, og antage at der var en Gjenstand ell. en Viden, der havde den Egenskab at alle vidste det, hvad vilde heraf følge for det

Dialektiske i Meddelelse?

Deraf vilde følge: ¹⁾ at Gjenstanden gik ud, thi naar alle veed det, kan det ene Msk. ikke meddele det andet det; ²⁾ og at Begrebet Meddeler gik ud og ³⁾ Modtager. Den eneste Meddeler der blev tilbage vil blive Den, som havde givet alle Msk. denne Viden, og forsaavidt enhver er Modtager er jo Begrebet Modtager hævet.

Saaledes er nu Meddelelsens Dialektik væsentlig forandret.

Men dette vi her tale om er netop det Ethiske?

Hvad er nemlig det Ethiske? – Ja, dersom jeg spørger saaledes, saa spørger jeg u-ethisk om det Ethiske, saa spørger jeg som hele den moderne Tids Forvirring spørger og saa kan jeg ikke standse det. Det Ethiske forudsætter, at ethvert Msk. veed hvad det Ethiske er, og hvorfor? Fordi det Ethiske jo fordrer at ethvert Msk. i ethvert Øieblik skal realisere det, men saa maa han jo vide det. Det Ethiske begynder ikke med Uvidenhed, som skal forvandles til Viden, men begynder med en Viden, og fordrer en Realiseren. Det gjelder her at være ubetinget consequent, een eneste Usikkerhed i Attituden, saa har den moderne Forvirring taget os. Hvis En vilde sige: jeg maa jo først vide hvad det Ethiske er. Hvor bestikkende, især da vi fra Barn ere vante til den Rasoneren. Men det Ethiske svarer ganske consequent: Slubbet vil Du gjøre Udflugter og søge Udflugt. Vil En sige: der er jo ganske forskellige Begreber i forskellige Lande og til forskellige Tider om det Ethiske. Hvorledes standses denne Tvivl? Videnskabeligt vil den blive til Folianter og dog ikke standset, men det Ethiske griber, ethisk consequent Tvivleren, og siger hvad vedkommer det Dig, Du skal gjøre det Ethiske i ethvert Øieblik, og er ethisk ansvarligt for ethvert Øieblik Du spilder.

[a] Prometheus som gav alle Msk. ligelig det Ethiske.

P364:365:8

Saaledes det Ethiske. Det Ethiske veed ethvert Msk.

Hvorledes forandres nu Meddelelsens Dialektik.

1) Gjenstanden gaaer ud; thi da alle veed den, saa er her ingen Gjenstand at meddele, – at ville gjøre et Forsøg paa saaledes at meddele det Ethiske er netop u-ethisk.

2) Meddeleren gaaer ud – thi naar Enhver veed det, saa kan den Ene jo ikke meddele den Anden det.

3) Modtageren gaaer ud – thi naar Meddeleren gaaer ud, gaaer ogsaa Modtageren.

Der bliver kun een Meddeler: Gud.

P364:365:9

Nu har vi tænkt Meddelelsens Dialektik igjennem som Viden, og seet at den er afskaffet. Nu følger et nyt Begreb om Meddelelse.

Forskjellen mell. at meddele noget som Kunst og mellem det at meddele som Videnskab.

P364:365:10

Det Ethiske skal meddeles som Kunst, just fordi Enhver veed det.

Korporalen og Bondekarlen.

Meddelelsens Gjenstand er altsaa ikke en Viden men en Realisation.

P364:365:11

[a]

cfr pag. 2. 3. 4. 5.

#

[a] Et Exempel paa den Misforstaaelse, at opfatte en Underviisning i at kunne som en Underviisning i Viden. En Underofficer ved Borgerne siger til en Rekrut: »saa maa De holde Dem rank« R. »ja, det skal jeg nok« U: »ja, og saa maa De ikke tale under Gevær« R. »naa maa jeg ikke det; ja naar De bare vil sige mig det« U: »for Satan De maa ikke tale under Gevær« R »ja ja bliv nu bare ikke vred, naar jeg veed jeg ikke maa, saa skal jeg nok lade være at tale under Gevær.

I Henseende til en Kunsts Meddel[el]se er enten Færdigheden det der gjør Læreren ell. tillige Myndigheden.

P364:365:12

I Henseende til [det] Ethiske kan nu det ene Msk. ikke have Myndighed i Forhold til det andet, fordi, ethisk, Gud er Læremest[er]en, og ethvert Msk. en Lærling. Naar En vilde sige til Mskene: I skulle gjøre det Ethiske, da er det som hørte man i samme Øieblik Gud sige til denne vigtige Mand: Sludder, min Ven, det er Dig som skal gjøre det.

[a] ligesom Slotsfogeden Petro: Pak Dig – Pak Dig – aah, det er ham som skal pakke sig.

I Henseende til det Ethiske kan Færdighed hell. ikke constituere Læremesteren. I en msklig Kunst kan nemlig et Msk. blive saaledes færdig, at det er værd at tale om, men ethisk forholder ethvert Msk. sig til Gud, der er Læremesteren, som Lærling, og har altid Opgave for sin egen Udvikling.

Naar der nu desuagtet skal være i Henseende til [det] Ethiske tale om en Underviisning deri som i en Kunst, saa maa Meddelelsens Dialektik faae eet Udtræk mere, og saa er igjen Alt i sin Orden.

Den indirecte Meddelelse

Dobbelt Reflexionen

Det Maieutiske.

[b] Socrates sagde han kunde ikke føde, men blot være Gjordemoder. Det er, det Ethiske har ethvert Msk., og Den der er født kan man ikke føde igjen (her ligger det Christelige: Gjenfødselen – som ikke er Forholdet mell. Msk. og Msk. men mell. Gud og Msk, ny Skabning).

P364:365:13

Den indirecte Meddelelse.

(Gjenstand er som viist, ikke en Viden, men en Kunst, en Realisation).

Meddeleren tør bestandigt kun virke indirecte 1) fordi han jo skal udtrykke, at han selv ikke er en Mester, men en Lærling, Gud derimod hans og Enhvers Læremester 2) fordi han skal udtrykke, at Modtageren jo selv veed det. 3) fordi ethisk er Opgaven just den, at ethvert Msk. kommer til at staae alene ved Guds Forholdet.

Modtageren kan altsaa aldrig blive en Lærling, thi han veed det jo; ei hell. en Tilhænger, thi dette er jo ethisk en Afskyelighed.

#

P364:365:14

Dobbelt-Reflexion.

Da ethisk intet ligefremt Forhold er, saa maa al Meddelelse gaae igjennem en dobbelt Reflexion, den første er den i hvilken den meddeles, den anden er den i hvilken den tages tilbage.

Docendo discimus, en Gymnastiklærer øver sig selv ved at undervise Andre; men det er ikke i denne Forstand. Man kan nemlig ikke sige, at Gud er den sande Lærer i Gymnastik, ell i Latin og Græsk. Men i det Ethiske er Gud den eneste Lærer, og derfor skal den saakaldte Læremester selv øve det han lærer.

P364:365:15

Det Maieutiske.

Al indirecte Meddelelse er deri forskjellig fra den directe, at den indirecte til sit Første har et Bedrag, netop fordi Det, ligefrem at ville meddele det Ethiske var at bedrage.

P364:365:16

Ironie – det høieste Alvor. – Alvor er at jeg som Enkelt forholder mig til Gud og saaledes med ethvert Msk. – Man troer dumt at det er Alvor at have mange Tilhængere der ere villige om det saa var at gaae i Døden for mig. – Dumhed – At hjælpe et Msk til som Enkelt at forholde sig til Gud, er Alvor. Men det maa jo netop gjøres indirecte, thi ellers faaer den Hjulpne mig til en Hindring.

P364:365:17

Den maieutiske Kunst – Bedragets dialektiske Conseqventser – den sædelige Charakteer som er fornøden for at være Maieutiker – Ataraxie – det sande Heltemod – den sande Humanitet – at Mskene ere aldeles uvidende derom.

P364:365:18

Al Meddelelses nærmere dialektiske Bestemmelse i Forhold til Mediet i hvilket Meddelelsen er.

P364:365:19

Phantasie Mediet.

Det Bedrageriske i at undervise Ynglinge i Phantasie-Mediet, medens Alt tager sig omvendt ud i Virkelighedens Medium.

[a] dette Bedrag betyder, at Meddeleren først og fremmest ikke seer ud som en alvorlig Mand. (der er egl. Intet Mskene have mere Lyst til end til at efterabe – En Ironiker kan man aldrig efterabe, thi han er netop en Proteus, der i eet væk forandrer Bedraget.

[a] Al Videns-Meddelelse er i Phantasie-Mediet, Kunst Meddelelse mindre, forsaavidt det er det executive. Men Meddelelse i det Ethiske kan kun gives i Virkeligheden, saaledes at Meddeleren ell. Læreren selv existerer i det, og i Virkelighedens Situation, selv er og i Virkelighedens Situation det han lærer. Naar En underviser i Ataraxie – fra et Catheder, saa er det ikke ethisk sandt. Nei, Situationen maa være saaledes, at han i det Samme selv viser Ataraxie, som fE hvis En omgiven af en Skare Msker, der insultere ham, underviser i Ataraxie. Virkelighedens Situation hører egl. til.

Virkelighedens Medium.

kiendeligt paa, at Meddeleren selv er og bestandigt stræber at være det han meddeler.

P364:365:20

Hvorvidt er det tilladt at vinde Msker. (istedenfor ved at støde dem fra sig at vinde dem for Sandheden. Men Frastødet maa have et energisk Udtryk i Handlen (den kvalitative Dialektik).

P364:365:21

Hvorvidt Modtageren først maa renses – Det Negative i det Maieutiske. Det at meddele kan da betyde at franarre, hvilken Art Meddel[el]se er meget farlig for Meddeleren, thi Socrates siger jo, at Mskene kunde blive saa vrede paa ham, at de gjerne havde bidt ham – naar han franarrede dem een ell. anden Dumhed.

P364:365:22

Det Dialektiske i at Meddeleren maa modarbeide sig selv.

P364:365:23

Det Dialektiske i at Meddeleren maa have Øine i Nakken, betræffende Meddelelsens virkelige Tilegnelse.

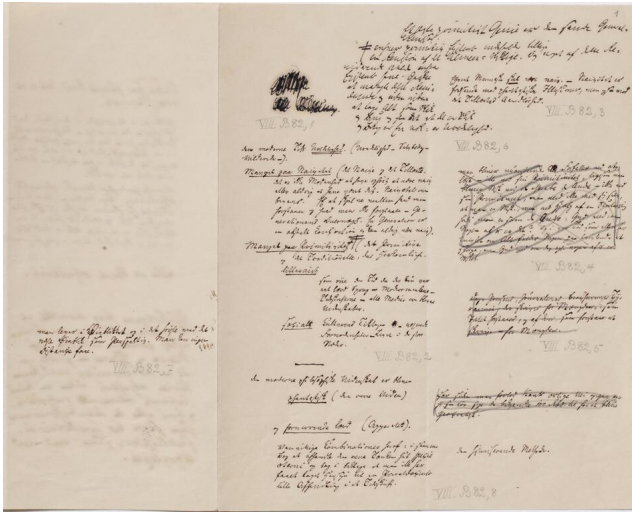
[a] Det Svimlende og Uethiske i at have travlt for at meddele, saa man selv glemmer at være, det man lærer. Gud er ikke i Forlegenhed. Denne Forvirring fremkommer ved at betragte Tilværelsen i et phantastisk Lys.

P364:365:24

Den pathetiske og den dialektiske Overgang.

P364:366:1

[a] Ethvert Menneske skal være naiv. – Naivitet er frelsende mod phantastiske Illusioner, men ogsaa mod det Tillærtes Aandløshed.

26. Papir 355:1, bl.[1r], med tilføjelse på bl. [2v]
Første Forelæsning.

den moderne Tids Uredelighed. (Uredelighed -
 Selvbedrag - Vilderede -).

Mangel paa Naivetet (det Naive og det Tillærte. Det er ikke Modenhed at have ophørt at være naiv eller aldrig at have været det. Naivetet maa bevares. fE at skjelne mellem hvad man forstaaer og hvad man ikke forstaaer - Generationens Overvægt. En Generation er en abstrakt Concretion og kan aldrig være naiv).

Mangel paa Primitivitet^c (det Primitive og det Traditionelle, das Herkomliche.

[b] man bliver nuomstunder Forfatter ved at læse — ikke ved sin Primitivitet, ligesom man bliver Msk ved at efterabe de Andre — ikke ved sin Primitivitet, man veed ikke med sig selv, at man er Msk., men ved Hjælp af en Slutning fordi man er som de Andre: Gud veed, om Nogen af os er det? Og i vor Tid som ellers har tvivlet om Alt falder Ingen paa tvivlende at spørge, men Gud veed om dog egl. nogen af os er Msket.

c Et ægte primitivt Genie er den sande General-Revisor. enhver primitiv Existent indeholder tillige en Revision af det Almeen-Msklige. Og noget af dette Reviderende skulde enhver Existent have. Ganske at mangle dette Reviderende og uden videre at tage Alt som Skik og Brug og saa Det at det er Skik og Brug er En nok: er Uredelighed.

Den moderne filosofiske Videnskab er bleven

phantastisk (den rene Viden)

[f] især siden man forlod Kants ærlige Vei og gav om jeg saa tør sige de bekendte 100 Rbd. til for at blive theocentrisk.

og forvirrende lærd (Apparatet).

Vanvittige Combinationer heraf: i samme Bog at afhandle den rene Tænken sub specie æterni og bag i beklage at man ikke har faaet taget Hensyn til en Privatdocents lille Afhandling i et Tidsskrift.

P364:366:2

Man har glemt hvad det er at være Menneske.

Grækerne. – det gjenlyder i deres Poesie, deres Philosophie – det Veemodige – det Humane – det Gudfrygtige heri – Selv den meest opblæste Sophist var ikke theocentrisk, hvad vi nu alle ere uden engang at det falder os paa – hvad en Græker vilde tænke om vor Tid.

Overalt istedenfor Mennesker phantastiske Abstraktioner. Bog-Verden – Publikum – saasnart En skriver er han sig ikke selv et enkelt Msk, og tænker sig heller ikke en Læser, som er et enkelt Msk. – Meddel[el]ses Midlet er Skyld heri det er meget for storartet.

Alt er blevet objektivt.

Physiologerne have bemærket, at det moderne Msk. er en umenneskelig abnorm Udvikling af Mave og Hjerne – saaledes er det en Abnormitet med denne bliven objektiv uden en dertil svarende bliven subjektiv, og deraf alle de Aandsphænomener som svare til Underlivsbesværligheder, som ende med Apoplexie.

P364:366:3

[g] den historiserende Methode.

[a] Dersom En, naar han vilde tale, havde en Raaber, som var saa stærk, at den kunde høres over hele Landet: saa vilde han snart udvikle den Indbildning, at han ikke var et enkelt Msk (men noget meget Mere fE Tidens Røst, o: s: v:; et Abstraktum) og at han ikke talte til et enkelt, ell enkelte Msker, men til hele Verden (Slægten, o: s: v: et Abstraktum) Saaledes med Bogtrykkerkunstens Opfindelse og især dens Udvidelse. Meddelelsen er som gennem en uhyre Raaber ergo – ja, om det saa var det Ubetydeligste den største Dumhed, om det saa var at raabe prosit, Meddeleren bliver sig selv vigtig og har en phantastisk Forestilling om hvem han taler til. Og nu Anonymiteten. (Oldtidens persona – per sonare – at potensere den Enkeltes Røst, medens det dog er den Enkeltes Røst – men Anonymitet og saa Pressen. Hvilket Vanvid!

Den egentlige Meddel[el]se og Underviisning i Forhold til det Ethiske og det Ethisk-Religieuse er Opdragelse. Ved Opdragelse bliver En det han væsentligen ansees at være (en Hest, naar den opdrages, og Læreren er forstandig, bliver netop en Hest). Opdragelse begynder med at betragte Den, der skal opdrages som $\kappa\alpha\tau\alpha\ \delta\upsilon\nu\alpha\mu\iota\nu$ værende det han skal vorde, og ved at sigte paa ham med denne Betragtning, bringer han det ud af ham. Han drager det op, altsaa det er der, - (at op-elske Planten, at op-drage Barnet.)

Loven for Methoden i Opdragelse er derfor at Den der opdrages i ethvert Øieblik gjør det saa godt han kan. Her viser det Forvirrende sig naar en Opdrager istedenfor at opdrage underviser som i Viden. Det Sophistiske bliver da: hvad kan det hjælpe at jeg gjør det nu, da jeg gjør det saa daarligt, jeg maa først have meget mere at vide o: s: v: men dette er netop Udflygt og Kjetterie. Loven er: i ethvert Øieblik at gjøre det saa godt man kan, for saa i næste Øieblik igjen at gjøre det saa godt man kan, o: s: fr., for paa den Maade bestandigt at faae det bedre og bedre at vide. Naar derimod Opdragelse meddeles som en Viden, saa faaer man aldrig Opdragelse, men bestandigt kun noget at vide.

verte.

Forskjellen mell. Opdragelse i Forhold til det Ethiske

og det Ethisk-Religieuse er blot den, at det Ethiske er udenvide[re] det Almeen-Msklige, men den religieuse (christelige) Opdragelse maa først meddele en Viden. Ethisk er Msk. som saadant vidende om det Ethiske, men christeligt er Msket ikke som saadant vidende om det Religieuse, her maa først en lille Videns Meddelelse - men saa indtræder igjen det samme Forhold som i det Ethiske. Undervisningen, Meddelelsen maa ikke være som om en Viden, men Opdragelse, Indøvelse, Kunst-Underviisning.

Her ligger min Fortjeneste ved Pseudonymerne: inden[for] Xstd at have opdaget det Maieutiske.

Man har hidtil fra Slægt til Slægt underviist i det Christelige som i en Viden (det første Cursus) og saa det næste Cursus igjen som i en Viden.

Samt at have anbragt Jeg'er midt ind i Livet. Thi det mangler vor Tid ganske, at En siger: jeg. Disse Jeg'er er nu rigtignok kun digteriske Jeg'er, men det er dog altid Noget.

P364:366:4

Selv føler jeg kun altfor vel Vanskelighederne. Her er ikke tale om en Vildfarelse som man i en Haandevending opklarer, og saa er den borte. Her er Talen om Vildfarelse, som have sat sig fast fra Slægt til Slægt, som vi ere opdragne i, ganske voxne sammen, i Kraft af hvilken hele vort Udtryk i Sproget er dannet. Her vil lige det modsatte være Tilfældet, at man, efterat have forstaaet Vildfarelsen, idet det foredrages, i samme Øieblik man vender tilbage til sig selv, ikke mere forstaaer den, fordi Alt Alt, det Mindste og det Største minder om Vildfarelsen og paanøder En den, Intet om det Sande. (det er ligesom med det at Jorden gaaer og Solen staaer.) Jeg selv veed det af egen Erfaring, uagtet jeg saa længe har beskæftiget mig dermed.

P364:366:5

At staae – ene ved en Andens Hjælp

og At staae ene – ved en Andens Hjælp

Det Sidste er det maieutiske Forhold, derfor er ogsaa det Ironiske i Formelen, medens den første Formel er et ligefremt Forhold og et ligefremt Udsagn. Der er derfor heller ingen Grund til at bruge Tankestregen i det første Tilfælde, da det ganske hører sammen. Men det at staae ene – ved en Andens Hjælp, er en Formel for Ironie. Det første Udsagn udsiger Eet, og det efter Tankestregen underskyder ironisk det Modsatte som Forklaringen. At staae ene, er jo ikke at staae ved en Andens Hjælp, men det Maieutiskes Hjælp er skjult, og derfor det Ironiske at staae ene – ved en Andens Hjælp. Men skal han staae ene – ved en Andens Hjælp, saa maa han netop ikke have nogen fordeelagtig Forestilling om denne Anden, thi ellers bliver jo denne fordeelagtige Forestilling ham til Hinder i at staae ene.

P364:367

Saasnart jeg tænker det at meddele, tænker jeg et Fiirdobbelt:

1) Gjenstanden 2) Meddeleren 3) Modtageren 4) Meddelelsen.

P364:368:1

1ste Deel

Directe Meddelelse

[a] Her forudsættes en Sands hos Modtageren, en Modtagelighed, men hovedsaglig falder Accenten ikke paa Det, han har, men paa Det, han modtager: Gjenstanden. Matematik forholder sig fE til Phantasie-Anskuelse Historisk Viden til Hukommelse. Philosophisk Viden.

Videns Meddelelse.

at der reflecteres paa »Gjenstanden«

Dette vises fra den laveste empiriske Viden til den høieste. Altid er det »Gjenstanden«, der reflecteres paa. »Meddeler« »Modtager« »Meddelelsen« træde ganske tilbage. (Det Objektive).

P364:368:2

2^{den} Deel

[a] Her har »Læreren« Færdighed, Virtuositet.

[b] (Dette er et Problem, som findes antydet paa et Stykke Pap liggende i Piedestalen, hvori ældre Papirer.) Om Forskiellen mellem en dialektisk og pathetisk Overgang (Springet). i Videns Meddelelse er der kun dialektisk Overgang (deri det Sande i den immanente Nødvendighed) i Kunnen især i ethisk Kunnen og religieus er Overgangen pathetisk. (Troen er saaledes den pathetiske Overgang).

Kunnens Meddelelse.

[c] Loven for Kunnens Meddelelse er: strax at begynde med at gjøre det. Siger den Lærende: jeg kan ikke, saa svarer Læreren: Snik Snak, Du gjør det saa godt Du kan. Dermed begynder Underviisningen. Dens Ende er: at kunne. Men der meddeles ikke Viden.

Inddirecte Meddelelse.

Hvad det vil sige, at der ingen »Gjenstand« er.

P364:368:3

Capitel I

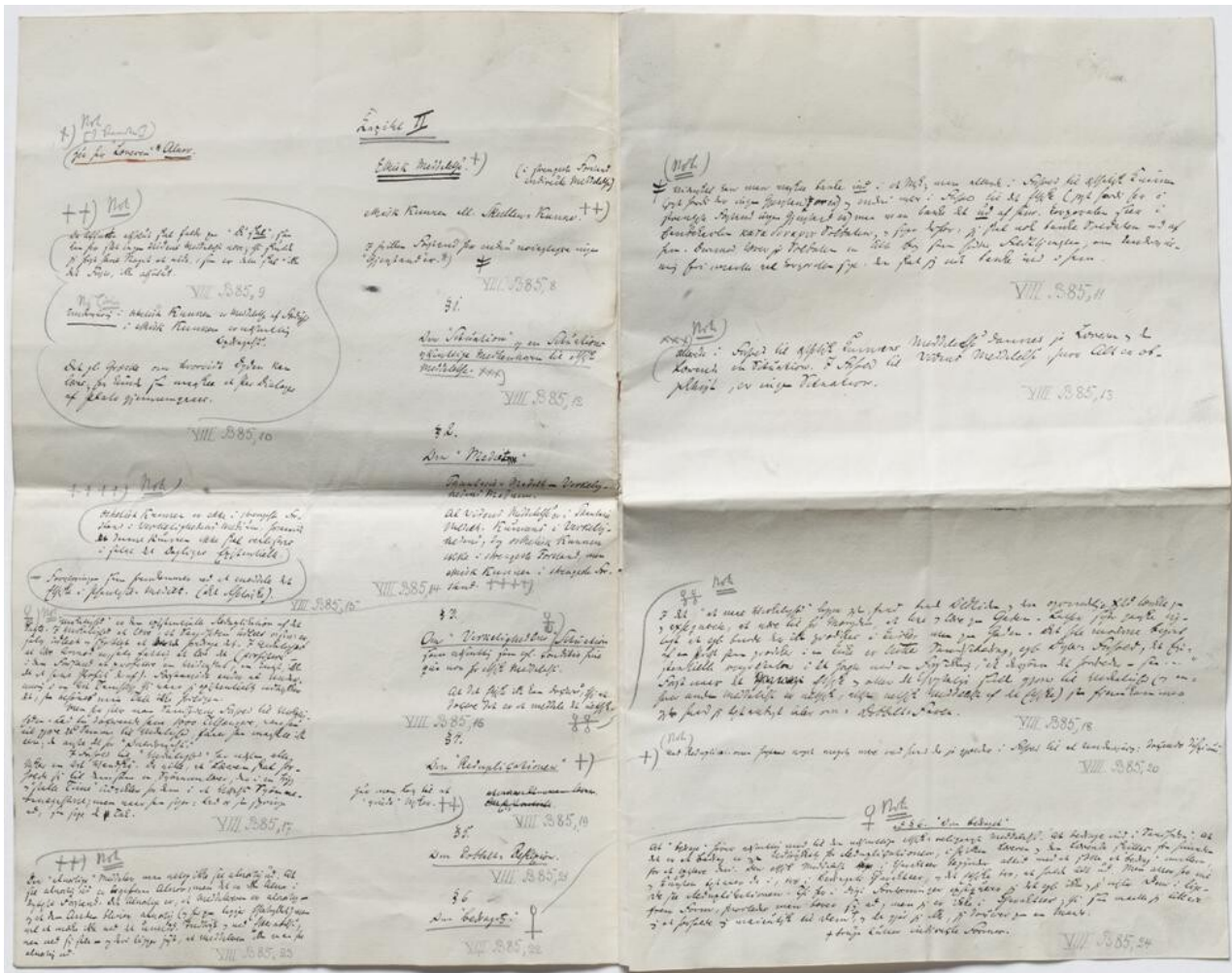
[a] Her har »Læreren« Færdighed, Virtuositet.

Kunnens Meddelelse i almindeligere Forstand. æsthetisk Kunnen.

[b] Legemlig Færdighed (militair Excercits, at dandse o: s: v.) Legemlig-sjelelig Færdighed at regne fE. de høiere Kunster. fE Skuespillerkunst.

Inddirecte Meddelelse som et Confinium til directe Meddelelse.

P364:368:4

28. Papir 357:4-10, bl. [2v]-[3r]. SK inddrager bl. [3r] til marginalnoter

Capitel II

[a] Her har »Læreren« Alvor.

Ethisk Meddelelse. (i strengeste Forstand indirecte Meddelelse).

ethisk Kunnen ell. Skullen-Kunne.

I hvilken Forstand her endnu nøiagtigere ingen »Gjenstand« er.^c

[b] Da Accenten absolut skal falde paa »Du skal«, saa kan her slet ingen Videns Meddelelse være; thi skulde jeg først have Noget at vide, saa er dette »skal« ikke det Første, ikke absolut.

c Videnskab kan man maaskee banke ind i et Msk; men allerede i Forhold til æsthetisk Kunnen (just fordi der ingen Gjenstand er) og endnu mere i Forhold til det Ethiske (just fordi her i strengeste Forstand ingen Gjenstand er) maa man banke det ud af ham. Corporalen seer i Bondekarlen κατά δυνάμιν Soldaten, og siger derfor: jeg skal nok banke Soldaten ud af ham. Derimod lærer jo Soldaten en lille Bog som hedder Feldttjenesten, om Underviisning heri, maatte vel Corporalen sige: den skal jeg nok banke ind i ham.

P364:368:5

§ 1.

[a] Underviisning i æsthetisk Kunnen er Meddelelse af Færdighed i ethisk Kunnen er væsentlig Opdragelse.

Det gl. Græske om hvorvidt Dyden kan læres her kunde saa maaskee et Par Dialoger af Plato gennemgaaes.

Om »Situation« og en Situations væsentlige Medhørens til ethisk Meddelelse.

[b] Allerede i Forhold til æsthetisk Kunns Meddelelse danner jo Læreren og den Lærende en Situation. I Forhold til Videns Meddelelse, hvor Alt er objektivt, er ingen Situation.

P364:368:6

§ 2.

Om »Mediet«

Phantasie-Mediet – Virkelighedens Medium.

Al Videns Meddelelse er i Phantasie Mediet. Kunns i Virkelighedens, dog æsthetisk Kunnen ikke i strengeste Forstand, men ethisk Kunnen i strengeste Forstand.

[a] æsthetisk Kunnen er ikke i strengeste Forstand i Virkelighedens Medium, forsaavidt denne Kunnen ikke skal realiseres i selve det Dagliges Existentielle.

Forvirringen som fremkommer ved at meddele det Ethiske i Phantasie-Mediet. (Det Rhetoriske).

P364:368:7

§ 3.

[a] »Virkelighed« er den eksistentielle Reduplikation af det Sagte. I Virkelighed at lære, at Sandheden udlees o: s: v: er, selv udleet og

spottet at foredrage det. I Virkelighed at lære Armod er, selv fattig at lære det (profiteri – i den Forstand at profitere en Videnskab, en Kunst, ikke det at have Profit deraf). Forsaavidt ender al Underviisning i en Art Taushed; thi naar jeg existentielt udtrykker det, saa behøves min Tale ikke hørligen. Men her seer man Sandhedens Forhold til Virkeligheden. Lad En docerende have 1000 Tilhængere, naar han vil gjøre det Samme til Virkelighed, faaer han maaskee ikke een; de ansee det for »Overdrivelse.« I Forhold til »Virkelighed« har næsten alle Msker en Art Vandsky. De ville, at Læreren skal forholde sig til dem som en Svømmelærer, der i en tryk og »stille Time« udvikler for dem i et Værelse Svømmebevægelserne; men naar han siger: lad os saa springe ud, saa sige de Tak.

Om »Virkelighedens« Situation som væsentlig som egl. *conditio sine qua non* for ethisk Meddelelse.

[b] I det »at naae Virkelighed« ligger ogsaa, hvad baade Oldtiden og den oprindelige Xstd tænkte paa og exsequerede, at være til for Mængden, at leve og lære paa Gaden. Luther siger ganske rigtigt at egl. burde der ikke prædiket i Kirker men paa Gaden. Det hele moderne Begreb af en Præst som prædiker i en Kirke er lutter Sandsebedrag, egl. Digter-Forhold, det Existentielle repræsenteres i det Høieste ved en Forsikkring, »at dersom det fordredes – saa ...« Først naar det Ethiske og atter det Christelige saaledes gjøres til Virkelighed (og enhver anden Meddelelse er uethisk, altsaa uethisk Meddelelse af det Ethiske) saa fremkommer ogsaa hvad jeg bestandigt taler om: Dobbelt-Faren.

At det Ethiske ikke kan doceres, thi at docere det er at meddele det uethisk.

P364:368:8

§ 4.

Om »Reduplicationen«

[a] Ved Reduplicationen forstaaes noget meget mere end hvad der jo gjælder i Forhold til al Underviisning: *docendo discimus*.

Har man Lov til at »vinde« Msker.

P364:368:9

§ 5.

Om Dobbelt-Reflexion.

[a] Den »alvorlige« Meddeler maa netop ikke see alvorlig ud. At see alvorlig ud er ligefrem Alvor, men det er ikke Alvor i dybeste Forstand. Det Alvorlige er, at Meddeleren er alvorlig – og at den Anden bliver alvorlig (og her paa ligger Eftertrykket) men vel at mærke ikke ved det umidd. Indtryk og ved Efterabelse, men ved sig selv – og deri ligger just, at Meddeleren ikke maa see alvorlig ud.

P364:368:10

§ 6

[a] ad § 6. »Om Bedraget« At »bedrage« hører væsentlig med til den væsentlige ethisk-religieuse Meddelelse. »At bedrage ind i Sandheden«. At det er et Bedrag er ogsaa Udtrykket for Reduplicationen, i hvilken Læreren og den Lærende skilles fra hinanden for at existere deri. Den ethisk[e] Meddelelse i Charakter begynder altid med at sætte et »Bedrag« imellem, og Kunsten bestaaer da i, tro i Bedragets Charakter, og det Ethiske tro, at holde Alt ud. Men atter her vil De see Reduplikationen. Thi her i disse Forelæsninger exsequerer jeg det egl. ikke; jeg viser Dem i ligefrem Form, hvorledes man bærer sig ad, men jeg er ikke i Charakter; thi saa maatte jeg tillade mig at forholde mig maieutisk til Dem^a, og det gjør jeg ikke, jeg docerer paa en Maade.

a bruge lutter indirecte Former.

Om »Bedraget.«

P364:368:11

§ 7.

Om Maieutik.

P364:368:12

§ 8.

Om inddirecte Meddelelse, hvorvidt et Msk har Lov til at bruge den, om der ikke er noget Dæmonisk deri.

Herom findes en Mængde i Journalerne fra ifior Sommer.

P364:368:13

Capitel III

ethisk-religieus Meddelelse.

[a] Her har »Læreren« Myndighed m: H: t:
det Moment af Viden der meddeles.

(Directe-indirecte Meddelelse)

religieus Kunnen ell. religieus

Skullen-Kunne.

Her er et Moment af Viden og forsaavidt en Gjenstand. Men det er blot et Første. Meddelelsen er dog ikke væsentlig Videns men Kunnens Meddelelse. At der er et Videns Moment gjælder navnlig i Forhold til det Christelige, der maa jo foreløbigt meddeles en Viden om Christendom. Men det er blot et Foreløbigt.

[b] Forsaavidt det Ethiske skulde kunne siges at have en Viden i sig, er det »Selverkjendelse«, men det er i uegentlig Forstand en Viden.

P364:368:14

Anhang.

At det Modernes Grundforvirring er, ikke blot at have glemt at der er Noget, som hedder Kunnens Meddelelse, men meningsløst at have forvandlet Kunnen og Skullen-Kunnens Meddelelse til Videns Meddelelse.

[a] Man fortæller om en Borger-Rekrut, der skulde lære at excercere. Underofficeren sagde til ham: De, maa see at holde Dem rank. R: ja det skal jeg nok. U: »ja, og saa maa De ikke tale under Gevæhr. R. naa maa jeg ikke det, U: nei, De maa ikke tale under Gevæhr R: ja, ja naar jeg bare veed det. Her ligger Feilen hos R., at han i eetvæk vil forvandle en Kunnens Meddelelse til Videns Medd. Men i det Moderne er det Feilen, at man har doceret det Ethisk[e] og Ethisk-Religieuse, givet Folk en Viden derom. Præsten siger: Den Xstne søger først Guds Rige. Ja, det er godt nok, men om Du og Jeg er Xstne, at Du og Jeg skal søge først Guds Rige, derom taler han ikke. Videnskab siger: den bliver ikke staaende ved Troen, godt, men om Du og jeg er Troende, at Du og jeg skal være Troende, derom tales ikke.

Det Existentielle er gaaet ud.

P364:369

Indledning.

Dersom man concentreret i eet eneste Ord skulde betegne den nyere Philosophies Forvirring især siden den Tid da den, for at minde om et Stikord forlod Kants »ærlige Vei«, og, om jeg saa tør sige gav de bekendte 100 Rbd. til for at blive theocentrisk: saa veed jeg intet mere betegnende end at den er uredelig. Og dersom Videnskaben skal være Slægtens Øie, hvilken Forvirring maa der da ikke være i Slægten naar Øiet forvirres. Men skulde man betegne den moderne Tids Forvirring, da veed jeg igjen intet mere betegnend[e] Ord, end: den er uredelig.

Uredelighed! Dog ønsker jeg strax at gjøre det tydeligt, hvorledes dette skal forstaaes og med hvilken Ret det saa kan siges. Ved Uredelighed tænker man maaskee først paa forsætligt Bedrag. Og i denne Forstand er det egl. ikke man kunde kalde Tiden uredelig, det er snarere et Spørgsmaal om Tiden ikke i den Grad er forvirret, at forsætligt Bedrag^a egl. er gaaet af Brug. Indskrænkede Msk, Romanlæsere, unge Piger i en vis Alder have gjerne en phantastisk Forestilling om, at der i Livet rundt omkring ere saadan skumle Karle, Hyklere, Jesuiter, Forførere o: s: v.: Denne Forestilling er som oftest Phantasie. En virkelig Hykler er et meget sjeldent Syn især i disse Tider, thi en virkelig Hykler er et Charakter-Msk. Derimod flourer et andet Art Bedrag, Selvbedraget, hvorom der dog sjeldent tales.

a - og Sandheden

At betegne Selvbedraget som Uredelighed er vistnok sprogligt aldeles i sin Orden. Hykleren kan meget godt gjøre sig selv Rede for sin Uredelighed, men den Selvbedragne er i et Vilderede, og da man aldrig uden Skyld er i Selvbedragets Vilderede med sig selv og om sig selv, saa er det just rigtigt at bruge Ordet Uredelighed herom. Lad os tænke os et hvad man maatte kalde i sig selv forjadsket Individ, der har begyndt paa sytten Ting, men Intet fuldført, veed Beskeed om alt Muligt for det Løse men om Intet til Gavns, har 17 Gange fattet Forsæt for sit Liv og sytten Gange forandret, og ved denne bestandige Jadsken, fordi han dog tillige oprindeligen har været begavet og mange Gange tumultuarisk arbeidet flittigt, drevet til at kunne tale om alt Muligt, og som oftest saaledes at det ret vel lader sig høre: saa har vi i et saadant Individ et Exempel paa den sørgeligste og forfærdeligste, og dog tilsyneladende saa undskyldelige ja saa glimrende Uredelighed.

Et Liv kan være begyndt inden for saa mange Forudsætninger, og derpaa strax combinere disse i saa uoverskuelige Forviklinger, at det er umuligt at hitte Rede deri: et saadant Liv er ogsaa Uredelighed.

[b] Det Naive og det Traditionelle; det Tillærte.

[c] saaledes hører der allerede Naivitet til for i enhver Alder af sit Liv at kunne gjøre den socratiske Distinction mell. hvad man forstaaer

Det er i denne Forstand man maa tale om den moderne Tids Uredelighed, og vi kan derfor ogsaa indtil videre sætte et andet et mildere Udtryk isteden: den moderne Tids Mangel paa Naivetet. Det er ingenlunde et Tegn paa Modenhed, at man ganske har ophørt at være naiv, endnu mindre er det en naturlig msklig Existents at man aldrig har været det. Til en sund og redelig Msk.-Existents hører bestandigt indtil det Sidste et vist Moment af Naivetet.

og hvad man ikke forstaaer.

Dog siger man maaskee, ja hvorledes passer dette paa en heel Generation; Oldtiden var naiv, men det følger af sig selv at den moderne Tid ikke kan være det. Men her staaer vi netop ved den moderne Tids Uredelighed. Den nyere Videnskab har villet lære os, og vi have alle kun lært altfor meget af den, at afskaffe Individualitets Kategorien og sætte Generationen. Denne $\pi\rho\omega\tau\omicron\nu\ \psi\epsilon\upsilon\delta\omicron\varsigma$ er det der har bragt en Uro, en Hasten ind i Tilværelsen, som gjør et rædsomt Vilderede uundgaaeligt, og forsaavidt ogsaa Uredeligheden. Men hvad der nu lyder som det bittreste Epigram over denne den moderne Tids Uredelighed er, at det netop er denne Tid, der for yderligere at fyre under Forvirringens Kjedel, har hittet paa, at ville have den Fortjeneste at begynde uden alle Forudsætninger. Der er intet Farligere end naar Tyven udgiver sig for Politiet, intet Farligere end naar en Radical-Cur slaar feil og træder over i Sygdommens Interesse, intet farligere end naar En er løben fast i Noget og siger: nu vil jeg gjøre en fortvivlet yderste Anstrængelse for at komme løs, og han saa med denne Fart løber sig endnu fastere. At Forudsætningerne før Hegel var voxet Mskene overhovedet, er klart nok; men saa ved Hjælp af dette grandiose Foretagende at bringe Forudsætningernes Forvirring til et endnu høiere: det er det allerfordærveligste dels fordi Forvirringen tiltog, og dels fordi man skjulte det for sig selv ved den Indbildning og det Sandsebedrag, at nu havde man engang for alle faaet Bugt med Forudsætningernes Vilderede. Der er vistnok intet Forfærdeligere end naar hvad der vækker Alles Forbauselse som et gigantisk Arbejde for at hæve Sygdommen – nærer Sygdommen: og Hegels uhyre Anstrængelse for at magte Forudsætningerne var netop paavirket af selve Forudsætningernes Tanke, var en quantiterende Tilintetgjørelse, istedenfor en kvalitativ. I Forhold til en Tænkningens Forvirring ved Selvreflexion er Ethik det eneste Frelsende og Ethik forstod Hegel sig netop ikke paa. Men ethvert andet Lægemedel er kun Sygdommen velkomment, da det nærer den.

Istedenf[or] at sige om den moderne Tids Uredelighed at den er Mangel paa Naivetet, kunde man ogsaa sige den er Mangel paa Primitivitet, og dette Ord vil jeg helst dvæle ved.

Dersom jeg vilde tænke mig et Msk, der blev saaledes opdragen, og derpaa levede saaledes hen, at han aldrig fik noget Indtryk af sig selv, men altid levede sammenlignelsesviis: saa er dette et Exempel paa Uredelighed. Og dette er netop Forholdet i den nyere Tid. Generationens Historie gaaer sin Gang, det er sandt, men hver enkelt Individ skulde dog vel have sit

primitive Indtryk af Tilværelsen – for at være Msk. Og som med ethvert Msk. saa ogsaa med enhver Tænker – for at være Tænker. Men den Tænker, der offerer sin Primitivitet ell. tilbagedriver den som man tilbagedriver et Foster, for i en Fart at blive forstaaet af sine Samtidige, og i en Fart at faae lidt Indflydelse og i en Fart at komme med i Generations-Toget, som nu just gaaer af: han er værre end den Pige som offerer sin Dyd for slet Vinding, og han synder virkelig mod Gud, og han er lige saa afskyeligt og ligesaadant et Umske, som den Moder, der driver Fosteret tilbage.

See, naar dette er saaledes, saa er Løsnat givet, saa er Uredeligheden løsladt, med hvert Secund stiger Forvirringen. Siden Hegel er det især blevet rædsomt, fordi han opdagede den historiserende Methode, som reent afskaffede al Primitivitet og egl. blot arrangerer. Hvilken Hasten, hvilken Forvirring som ved et Jordskjælv. Ynglinge, næsten Børn ere vidende om, hvor bedragerisk Alt er, og hvilket Intet det er at være et Msk, hvorledes Alt gjelder om at klamre sig til Generationen, følge med Tidens Fordringer, som dog i eet væk fluctuere. Saaledes bruser ell. syder Generations-Livet, uafbrudt, skjøndt det Hele er en Hvirvel, høres Signal-Skud, Klokke-Kimen, som betyder den Enkelte at nu, nu i dette Secund, skynd Dig, kast Alt fra Dig, Eftertanke, stille Besindelse, Evighedens beroligende Tanke, ell. kommer Du for sildig saa Du ikke kommer med i Generations-Expeditionen, som just nu gaaer af – og da, da, hvilken Rædsel. Ak, ja hvilken Rædsel. Og dog er Alt, Alt beregnet paa at nære den Forvirring denne vilde Jagts usalige Hasten. Meddel[el]ses-Midlerne blive fortræffeligere og fortræffeligere, der kan trykkes hurtigere og hurtigere, med utrolig Hurtighed – men Meddelelserne blive mere og mere travle og mere og mere forvirrende. Og vover Nogen, baade i Primitivitetens og i Guds Navn, at stemme sig imod da vee ham. Som den Enkelte er greben af Utaalmodighedens Hvirvel for strax at blive forstaaet, saaledes er Generationen herskesyg i at ville strax forstaae den Enkelte.

See det giver Uredelighed; Begreberne høre op, Sproget forvirres, man bekæmper hinanden paa kryds og paa tvert. Lykkeligere Vilkaar kan aldrig gives for alle Vrøvlhoveder, thi den almdl. Forvirring skjuler over deres Forvirrethed. Det er den gyldne Alder for Vrøvlhovederne.

P364:370

Det Primitive – det Traditionelle.

Lad os fra et noget fjernere Udgangspunkt see Skridt for Skridt i et crescendo at give en Forestilling om denne Forvirring.

Der var en Tid da der kun var eet lærd Sprog i Europa. Om dette end havde sine Mislighed[er] var det dog et stort Gode. Først og fremmest var derved sikkert at ikke Enhver kunde komme ind i Litteraturen, dernæst, at gjensidigt Communication var gjort let, at der var Haab [om] en nogenlunde staaende og fast Terminologie i hvilken man igjen hang sammen med Oldtiden, og endeligen at de Aar af [et] Mskes Liv, i hvilke hans Primitivitet skal udvikle sig ikke altfor meget overlæssedes med Apparat.

National-Individualiteterne kom til Bevidsthed, Modersmaalet indsattes i sine Rettigheder. Men fra hiin svundne Tid havde man ikke glemt den Idee en europæisk Literatur ell. en Viden om den europæiske Litteratur. Dette vilde man dog ikke opgive, og nu er Opgaven i det mindste i 4 Potens altsaa 64 Gange saa stor. Først maa der anvendes en Deel af den for Primitivitetens Besindelse bedste Tid til at lære en 3 a 4 Sprog. Men et fremed Sprog lærer man dog aldrig ganske som sit Modersmaal, medens derimod enhver i Forhold til det Sprog der er hans Modersmaal troer sig ganske anderledes berettiget til at skalte og valte. (et fælles lærd, men dødt Sprog gjorde derimod Lighed for alle.). Naar man nu vender [sig] til [at] gjenfinde og forfølge Begreberne i de Nüancer som de har i saa mange forskjellige Sprog, saa beriges man naturligviis i en vis Forstand med en overdl. Riigdom af Reflexioner – men dette bliver just Vanskeligheden, thi en constant Terminologie er fra nu af næsten utænkelig. Medens da Meddelelsen voxer i 4 Potens bliver den kun en Forøgen af Forvirringen, thi jo mere der meddeles, naar Intet staaer fast, desto rædsommere bliver Forvirringen, desto umenskeligere og overmskeligere Opgaven som sættes den Enkelte.

Det var det første Skridt til at udvikle sig extensivt istedenfor intensivt.

Nu gjorde man i Europa den herlige Opdagelse, at der maatte gjøres Noget for at holde Oversigten ved lige. Det vil sige, man indsaae selv at Forvirringen var i Gang, og man haabede saa ved en ell. anden Opdagelse, der var i Forvirringens Tjeneste at gjøre Ende derpaa. Tænk Dem et Contoir, hvor man først holder en Journal, men see den svulmer saaledes op, at et nyt Contoir maa oprettes, som fører Register, imidlertid føler man selv at det ikke strækker til, hvad gjør man saa, man opretter et nyt Contoir som fører Register over Registeret o: s: v.; og hver Gang man gjør noget Saadant gjør man det – for at holde Oversigten, men mærker ikke at det med hvert Skridt bliver umuligere og umuligere.

Altsaa nu opkom de lærde Tidsskrifter.

Tidsskrifternes Idee var at hjælpe paa Oversigten; men saaledes blev Tidsskrifterne en selvstændig Litteratur. Denne er nu først og sidst den moderne Tids Ulykke. Tidsskrifterne blive mere og mere ephemære, Tidens Fordringer blive tilsidst Øieblikkets Fordringer. Dag-Pressen slæber saa en Masse Msker

[a] Føier man nu her til en nyPotensation at Alt hvad der før blot var Medium nu er blevet Videnskab (Sproget er bleven Videnskab – det N. T. er ikke mere Medium men kritisk gjort dialektisk paa alle mulige Maader o: s: v.; at saa en comparativ Videnskab igjen opkommer der behandler Forholdet mell. disse Videnskaber om

med, som staae i intet uden i et sinkende Forhold til Litteraturen. Men denne Masse bliver selvraadig, og tilsidst maa den egl. Litteratur gjøre den Concessioner. (Det er ganske den samme Strid som mell. Patricier og Plebeier.). Med Tidsskrifterne kom nu ogsaa den egl. Mellemstab af Forfattere ∴ af Ikkeforfattere op, Folk som saadan til en vis Grad forstaae Alt, men Intet til Gavns, det rædsomste af alle Folkefærd. Dog Journalen har Øieblikkets Magt og Udbredthedens Magt. Gjennem Forlæggerens Penge-Interesse maa saa den egl. Litteratur gjøre Concessioner. Nu vendes tilsidst Forholdet om. Journallitteraturen afgiver Critiken og skriver for Mængden. Mængden forstaaer ingen Ting og Journalisterne forstaae at skrive for Mængden. Det giver Mismod i den egl. Forfatter-Litteratur. Forfatteren fortvivler om at trænge igjennem, seer det Lumpne i denne Tingenes Orden, men har ikke Kraft til at holde ud: han skriver Brochurer – for dog ogsaa at komme Øieblikket saa nær som muligt; han udgiver sine Bøger i Hefter; han antyder allerede længe forud hvad han agter at gjøre, for dog at sikre sig at blive bemærket. Enhver Protestation i den sande Literaturs Navn mod dette Uvæsen hjælper ikke: trodsigt peger Journalisten paa sine Tusinder af Subscribenter, og hans Magt i Øieblikket. Frelsende Udsigt til et næste Øieblik er der hell. ikke, thi Journalisten er jo bleven en Type, den enkelte dør men Journalisten dør aldrig, der bliver kun flere og flere. Man tænke sig det overmenneskelige Arbeide som de allerede udviklede Verdens-Forhold har lagt paa en Forfatter, og saa at han under dette skal see hvorledes Tilværelsen forvirres. Alt bliver herskesygt.

Medierne) saa faaer man en Forestilling om det overmnsklike Arbeide.

Saaledes literairt. Men socialt lige saa. Ved den stigende overfladiske Dannelse og Cultur trænges Mskene sammen i de store Stæder. Lige fra den spædeste Barndom faaer Msket intet Indtryk af sig selv. I de store Stæder har man mere Indtryk af en Ko end af et Msk, thi paa Landet gaaer der 2 a 3 Køer ell. mere paa eet Msk, men i de store Stæder gaaer der 1000 Msk. paa een Ko.

Saaledes er den moderne Tids Forvirring; rædsomt slæber den det Traditionelles Masse med sig, Slægten er fanget i Tilværelsens Vilderede som aldrig før. Dette er denne Tids Uredelighed. Skulde jeg mere aandrigt betegne den da vilde jeg sige: den er som Skiørbug – og hvilket Middel er herimod? Kun eet: Grønt Primitivitet. Men ikke er hiint uhyre Arbeide med en artesisk Brøndboring saa vanskeligt som i en saadan Tid at skaffe Primitivitet og at faae den til at trænge igjennem. Det vil kræve Offere, og det vil blive af de piinagtigste Martyrier. Har der altid været Mskene det Sophisme saa nær ved Haanden: hvad kan det hjælpe at en Enkelt vil, hvad skal han formaae: o, I Guder, nu er dette Sophisme sat saaledes fast, at det uden mindste Overdrivelse er som Afsindighed under saadanne Forhold at ville troe paa Gud og Primitiviteten, og dog er det just Primitivitet der behøves, altsaa den Enkelte. Og ingen, ingen Prutten; thi lad os tænke det, at et eminent Ingenium indsaae det, men istedenfor Gud tro at ville bringe Offeret indtil det Yderste, tog feil og vilde i msklig Klogskab gjøre Lidt: Ingen kunde gjøre større

Skade end han, netop fordi han var saa nær ved det Sande, og blev blandt alle Sophister den farligste. Det maa gjøre Indtrykket paa den Enkelte som vil tro paa at kunne trænge igjennem som skulde han blive afsindig; og paa den anden Side Samtiden vil ogsaa opdage det, og vil om muligt anvende Alt for at qvæle ham, ikke Magt, dertil har den ikke Lidenskab, men Dumhed, og Misundelse og Dvaskhed og Haan o: s: v:.

P364:371:1

1ste Forelæsning.

#[a]

[a] #

Lykkelig i en vis Forstand Den, der udendvidere forholder sig til en given Tids Videnskabelighed, der blot har at læse og studere det Givne, derpaa fremstiller det paa eet eller andet Punkt berigtiget ved sin Tænkning for Andre, som strax gaae ind derpaa, da de væsentligen forholde sig til den samme Tanke-Gang og Betegnelses-Maade. Lykkelig er han i en vis Forstand. Han er ganske fritagen fra hvad jeg vilde kalde Sinkeriets Qualer, som ere forbundne med den primitivere Tænkning, der først holder længe ud i stille Grunden, isoleret fra Begyndelsen af, uden Tilhold i det Givne, i Mismod ofte Fortvivlelse nær bekymret bemærkende, hvor let det gaaer for Andre at meddele og blive forstaaet; og naar den saa endelig er kommet saa vidt, at den mener at kunne forsøge at meddele sig, saa strax ved det første Ord den siger, at være fordømt til at bære det Afstikkende, det Særes kjedsommelige Mærke, som gjør Mskene utilbøilige til at indlade sig dermed, fordi det Afstikkende og Sære enten strax er dem nok til Tegn paa, at det Intet er, ell. nok til Tegn paa, at her vilde kræves en vis Resignation og en vis Anstrengelse, som man maaskee ikke har Lyst til. Til disse ulykkelige primitivere Tænkere regner jeg, om man saa vil, desto værre mig selv. At det er saa, vil De, m: H:, desto værre vel strax forvisse Dem om, blot ved de første Ord i dette første, Indlednings Foredrag. Men sandeligen, jeg tør vidne om mig selv, at jeg gjennem en Række Aar har med stor Taalmodighed holdt ud at tænke, jeg beder Dem, m: H:, at have Taalmodighed med i nogle faae Timer.

Ikke uden mange Betæneligheder og megen Betænelighed begynder jeg dette Foretagende. Jeg tænker herved ikke blot paa, hvad vel enhver Docent vil tænke paa, om det nu skal lykkes ham at tilfredsstille Tilhørerne, sig selv og Gjenstanden ganske i Almindelighed taget. Nei, just fordi jeg væsentligen vil komme til at beskæftige [mig] med at fremstille den Art Meddelelse, hvorom det enten

b i Sandhed

ubetinget ell. dog betingelsesviis gjælder, at der ingen Gjenstand er – at dette dialektisk er saaledes, og hvad deri dialektisk ligger, hvad deraf dialektisk følger er just Totaltanken i disse Forelæsninger – kommer jeg strax til at tænke paa, om det, at jeg fra et Catheder nu vil begynde at foredrage Det, jeg agter at foredrage, om dette ikke er i Modsigelse med Det, jeg vil foredrage. Det vil sige, jeg har det nærværende, er derved opmærksom paa, hvad jeg agter at foredrage: at til at erkjende især ethisk og ethisk religieus Sandhed hører en Situation, og saaledes ogsaa til at meddele ethisk og ethisk-religieus Sandhed – og nu er Betæneligheden den: er Cathederet den adæqvate Situation. Jeg har det nærværende og er derved opmærksom paa hvad jeg agter at foredrage: at det^b at erkjende ethisk og ethisk religieus Sandhed er existentielt at reduplicere det Erkjendte – nu er Betæneligheden den: indeholder da et Foredrag ex cathedra en Reduplication, kan det indeholde en saadan Reduplication. Betæneligheden er den, om nu hele Foretagendet selv existentielt reduplicerer Alt, hvad jeg har at sige, saa jeg ikke i en enkelt Forelæsning kommer til at handle om hvad Reduplication er og dens Medhenhøren til ethisk og ethisk-religieus Sandheds-Erkjendelse og Sandheds-Meddelelse; men at hele Foretagendet reduplicerer hvad der vil blive foredraget.

^c~~Dog nok herom.~~ Forøvrigt agter jeg at benytte denne Time til nogle enkelte Bemærkninger det Hele Foretagende og mig i Almdl. vedkommende.

c Dette kan i en vis Forstand tjene til at rive Dem ind in medias res, fordi Betænelighederne forholde sig til det hele Foretagendes Total-Tanke. Der vil ogsaa senere mere end een Gang komme det Punkt, hvor De selv ville blive opmærksomme paa Misligheden, som har foranlediget mine Betæneligheder; da ville De erindre, at jeg selv strax første Da[g] har gjort opmærksom derpaa.

For det Første udbeder jeg mig Deres Opmærksomhed for en Bemærkning, jeg længere har følt Trang til, jeg der dog formdl. er de Fleste af Dem bekjendt som Forf. Hvad der i Livet ansees for Stolthed kan ogsaa være Gudsfrygt; det kan være Gudsfrygt, mere siger jeg ikke. Lad mig oplyse dette saaledes. Enhver vil dog vel være enig med mig i, at et Msk. er Gud forpligtet at fremstille Sandheden i den sandeste Form. Godt. Men nu vil det for ethvert Msk. gjælde, at i samme Grad som han har Evne til at gjøre Sandhedens Form sandere – naar han saa gjør det: i samme Grad vil han vinde Færre. (Dette oplyses ved at vise Forskjellen mell. ethisk-religieus Sandheds Meddelelse i Mulighedens Form og i Virkelighedens Form ell. at gjøre den til Virkelighed – dog ganske kort; thi det vil jo paa sit Sted blive udførligere udviklet). Dersom nu et Msk. ikke har et væsentligt Guds Forhold ikke har det dagligt, nærværende: saa lader han sin Klogskab raade. Han siger: det kan ikke føre til Noget; Kjendskab til det praktiske Liv lærer mig, at jeg maa slaae af. Saa slaaer han af, bruger den mindre sande Form, siger det Samme men i den mindre sande Form – og vinder Mange. Har han derimod et væsentligt Guds-Forhold, da vil det forekomme ham, som sagde Gud til ham: Dumme Msk, hvad bilder han sig ind, vil han spille Forsyn, see han blot at gjøre sin Pligt, ganske nøiagtigt. Ethvert Sandhedsvidne, der er

blevet miskjendt af sin Samtid, haardt dømt, vel endog ihjelslagen, har oplevet denne Collision: han har havt det i sin Magt ved at give Sandheden en mindre sand Form, tilsyneladende sigende det Samme at gjøre Lykke i Verden, at vinde Msk – og Gud ubetinget lydlig, udtrykkende, at Guds Forsyn skal raade og ikke hans Klogskab være Forsynet, at blive miskjendt og dømt. Altsaa han slaaer ikke af, han strammer og saa stærkt han kan – selvfølgelig, han vinder saa godt som Ingen og bliver anklaget for Stolthed. De vil her strax kunne faae et Exempel paa Reduplikation. Naar jeg siger, hvad jeg her har sagt, saaledes, til en Forsamling og saaledes: saa rører det maaskee endogsaa Een og Anden, og hvorfor? Fordi dette er ligefrem Meddelelse, jeg reduplicerer ikke, jeg exsequerer ikke, hvad jeg foredrager, jeg er ikke hvad jeg siger, jeg giver ikke det her Fremstillede Sande den sandeste Form, saa jeg existentielt er det Sagte: jeg taler derom. Saasnart jeg exsequerer det, existentielt reduplicerer, saa støder jeg fra: og Een og Anden siger: det er Stolthed. I det ene Tilfælde betroer jeg Andre, at jeg er raadvild, beknyttet mell. To, om jeg absolut, ubetinget skal holde mig til Gud, ell. jeg skal rette mig efter dem – dette er allerede Indrømmelsen, som viser, at jeg ikke ubetinget holder mig til Gud – og Een og Anden, ell. rettere Mængden synes godt derom. I det andet Tilfælde gjør jeg Alvor af ubetinget at holde mig til Gud, giver altsaa det Sande, der er mig forundt at forstaae, den sandeste Form: og Mængden siger: det er oprørende Stolthed. Thi hvad er Grund-Forvirringen i det moderne Liv paa alle Punkt[er] andet end denne: at man i al Sandheds-Meddelelse gjør Mskene til Instantsen, istedetfor at Gud er Instantsen, især da i Forhold til ethisk-religieus Meddelelse. Derved har man givet den hele ethisk-religieuse Meddelelse en forkeert Form; man er aldeles forvænt med, at skal der slaaes af, da maa det være i Retning af Guds Fordringen, og skal der gjøres Indrømmelser, da i Retning af Msk-Instantsen.

Og da Dette er saaledes, og i saa mange mange Tider har været saaledes, kan det saa let ja er det ikke til at undgaae, at der tages fejl i Livet, at Det ansees for Stolthed som maaskee er Guds-Frygt. Det har jeg villet minde om. Der vil i Forelæsningen selv vistnok komme de Tilfælde, hvor det var mig muligt, at vinde Dem mere for min Fremstilling, ved at slaae lidt af paa Formen, men hvor jeg ikke tør det – og strax vil maaskee Een og Anden dømme mig og finde det sært ell. stolt. Men jeg har en anden Tvivl; jeg har tvivlet, om jeg endog blot har Lov til at sige dette, hvad jeg her siger, om jeg har Lov til at sige, at det er af Frygt for Gud, jeg gjør hvad jeg gjør. Thi allerede dette er dog et Forsøg paa at gjøre Mskene til Instantsen, at formilde dem, saa de fare lempeligere med mig. Medens den ubetingede Lydighed vel vilde være: ikke at sige et Ord derom, men at handle. Og i Sandhed dersom et Msk. troende i hvert Minut kunde fastholde at Gud er ham ganske nær: saa vilde han ogsaa gjøre saaledes. Men saasnart det er En, som var Gud langt borte, og man maa hjælpe sig selv: saa giver man strax efter; og er Gud uendelig langt borte, ja saa gjør man, i moderne Stiil, udenvidere Mskene til Instantsen.

[d] Det ikke at være bange for Msk. (og det at gjøre Msk. til Instantsen erret egl. Udtrykket for Msk-Frygt) hvad der ansees for Stolthed, det kan jo ogsaa være en endnu større Frygt for Gud, fordi det er en Saadan, som sagde Gud til ham: hvor tør Du understaae Dig at være bange for Msk., vil Du blot behage at være ene og alene bange for mig. Er det ikke som naar en Fader siger til sit Barn: hvor tør Du understaae Dig, at være bange for Dine Kamerater, vil Du blot see, at Du ene og alene er bange for mig. Deraf følger ikke, at Barnet dog alligevel ikke er bange for Kameraterne, men han tør ikke udtrykke det – af Frygt for Faderen. Strenge Opdragelse! Kameraterne blive vrede paa ham og sige det er Stolthed, og lade vel ikke hans Stolthed ustraffet, ak og saa er det af Frygt for Faderen han ikke tør være bange for dem!

Altsaa hvad der i Verden ansees for Stolthed det kan være Guds Frygt.

Dernæst ønsker jeg ganske korteligen at give Dem en Forestilling om, hvad De kan vente af disse Forelæsninger, for om muligt at gjøre Dem modtageligere for Indtrykket, og i ethvert Fald for dog om muligt at forebygge de altfor mange og i altfor høj Grad skuffede Forventninger.

Et Catheder-Foredrag i strengeste Forstand vil det ikke blive, skulde det i denne Henseende ligne Noget, vil [det] stundom meest ligne et fysisk Foredrag, hvor der tillige vises Experimentier. Jeg vil stræbe af og til at lade det Fremstillede skee for Dem, en enkelt Gang vil jeg maaskee tillade mig ganske svagt at benytte Dem til mere scenisk paa en Maade at tage Partes med i Udviklingen; hvortil jeg forud udbeder mig Deres Minde. – Foredraget vil søge saa vidt muligt at gjøre Alt nærværende, om muligt at bibringe Dem Indtrykket af, at De paa een Gang have de meest modsatte Tanker. Det vil derfor ikke have det strengere Catheder-Foredrags Jævnhed, der finder et bestemt Sted, hvor hvert Enkelt afhandles, om hvilket der saa hverken før ell. senere tales. Nei Foredraget vil bestandigt, om jeg saa tør sige, være plaget af en Erindring om hvad der paa andre Punkter er blevet sagt, Reflexioner ville stadigt gennemkrydse det beregnede paa at erindre om det Tilbagelagte og det Tilkommende, for om muligt at vedligeholde Indtrykket af Alt er nærværende paa een Gang, hvad vel i en vis Forstand mere end det almdl. Catheder-Foredrag kan bidrage til at holde Tilhøreren opmærksom, men hvad maaskee ogsaa kan forstyrre og trætte, stundom næsten gjøre ham vred. Meningen er naturligviis ikke, at jeg i eetvæk vilde vedblive tumultuarisk ell. kaleidoskopisk at blande alle de enkelte Tankebestemmelser imellem hinanden, saa der ikke successive kom det Sted, hvor hver enkelt Tanke-Bestemmelse fandt sin nøiagtigere og udførligere Udvikling; Meningen er blot, at ethvert Punkt om muligt vil bære Mærket af, hvad der er sagt paa de andre Punkter, Alt for om muligt uafbrudt at tilveiebringe det Nærværendes Samtidighed. Intet vil^e blive at betragte som saaledes fuldkomment færdigt, at der ikke mere skulde være Tale ell. Erindring derom, tvertimod vil Hentydninger dertil ligefrem ell. ved Modsætning stræbe at bringe det i Erindring, og i ethvert Fald, vil, om muligt, den Maade, paa hvilken der tales om det Næste, indirecte være en Tale om Det, som er færdigt. At jeg har sat mig dette til Opgave, vil De vel ogsaa selv indsee, er ikke besynderligt. Thi det Hele jeg agter at foredrage er een Tanke, og jeg vil ikke anbringe det allermindste lærde Apparat.

Ligefremmere Meddelelse (hvad derved er at forstaae og ved Modsætningen: indirecte Meddelelse vil [blive] udførligt angivet i Foredraget selv) ligefremmere Meddelelse vil det blive, medens Gjenstanden for en stor Deel er: om den indirecte Meddelelse, ell. om Det, som væsentligen kun kan^f meddeles i indirecte Meddelelse. Hvad der i

e selv efter at have fundet sin udførligere Fremstilling

f ell. tildeels kun kan

strengeste Form kun kan meddeles i Virkelighedens Situation og i Karakter (indirecte Meddelelse) betræffende det vil jeg her i en ligefremmere Form vise Dem, hvorledes det gaaer til, i ligefrem Meddelelse gjøre Dem opmærksom paa den indirecte Meddelelse.

Alvor skal Foredraget ikke komme til at mangle, men Alvorens Art vil, hvad der ligger i Forholdet selv, blive en anden end det strengere Catheder-Foredrags. Det strengere Catheder-Foredrag ansees vel i Almdl. som egl. Alvor. Det er det ogsaa i Forhold til Fæ at meddele Mathematik, Philologie, Historie, philosophisk Videnskab o: D:, kort ganske rigtigt i Forhold til Det, der pleier at foredrages ex cathedra. Men i Forhold til det Forskjellige er Alvoren ogsaa et Forskjelligt, og jeg indrømmer jo villigt, at det ogsaa er uden for Ordenen at jeg foredrager hvad jeg har at foredrage, ex cathedra. Alvor i Forhold til ethisk og ethisk-religieus Meddelelse, der i en vis Forstand egl. ikke kan meddeles ex cathedra, er en ganske anden. Det Ethisk[e] og Ethisk-Religieuse skal meddeles eksistentielt og i Retning af det Eksistentielle. Den correcte Alvor vil⁹ indeholde meget mere af det Ironiske og hvad dertil hører end jeg tør indrømme Foredraget i disse Forelæsninger. De Fleste vilde vel derfor den egl. correcte Alvor især i Forhold til ethisk Meddelelse forekomme aldeles som Spøg, og naar galt skulde være, vilde De maaskee finde, at der dog var nogen Alvor i Foredraget i disse Forelæsninger.^h Men saaledes forholder det sig dog ikke. Foredraget vil indtage omtrent en Mellemtone mell. det strengere Catheder-Foredrag og den i strengeste Forstand Alvor i Forhold til ethisk Meddelelse, hvilket ikke kan være anderledes, saasnart jeg skal foredrage ex cathedra. I de af mig udgivne pseudonyme Bøger er Alvoren strengere, og det just paa de Steder, hvor Fremstillingen vil forekomme de Fleste som lutter Spøg. Dette er, saavidt mig er bekjendt, hidtil aldeles ikke blevet forstaaet; maaskee skal det lykkes mig ved den Art Foredrag, jeg her agter at bruge, at bidrage Noget til, at hiint bedre kan blive forstaaet. Men, som sagt, det naaes ikke derved, at dette Foredrag er mere alvorligt, men just derved, at det har mindre af den strengere Alvor.

En Undskyldning maa jeg vel gjøre for den Maade paa hvilken jeg bruger »Jeg« i disse Forelæsninger. Dog maa jeg tilføie, at hvor villig jeg end er til at gjøre denne Undskyldning, saa er det fra mit Standpunkt en Accommodation. I mine Tanker er det min Svaghed og Ufuldkommenhed, tildeels en Affølge af at jeg sukker under Vægten af det Herkomliche, at jeg ikke dristigere vover at bruge mit jeg. En af det Modernes Ulykker er just den, at have afskaffet »Jeget«, det personlige jeg. Just derfor er ogsaa den egl. ethisk religieuse Meddelelse som forsvunden af Verden. Thi den ethisk-religieuse Sandhed forholder sig væsentlig til Personlighed, kan kun meddeles af et Jeg til et Jeg. Saasnart Meddelelsen her bliver objektiv, er Sandheden blevet Usandhed. Til Personligheden er det vi skal. Og jeg anslaaer det derfor som min Fortjeneste, at jeg ved at anbringe digtede Personligheder, der sige: jeg, midt i Livets Virkelighed

g (absolut i Forhold til ethisk Medd., tildeels og i Forhold til ethisk-religieus Meddelelse)for blot at nævne det

h Anm Om det Ethiske gjælder det nemlig ubetinget, at det kan ikke doceres. Det docerende Foredrag handler om en Gjenstand - og ethisk gjælder det just, at der ingen Gjenstand er (herom i selve Foredraget). Om denne Gjenstand tales der. Men Foredraget selv er ikke eksistentielt Udtrykket for, at Læreren eksisterer deri, ei hell. foranlediger Foredraget Tilhørerne til at eksistere deri. Dog om alt Dette i Forelæsningerne selv.

(mine Pseudonymer) har bidraget til om muligt at vænne Samtidige til atter at høre et Jeg, et personligt Jeg (ikke hiint phantastiske rene Jeg og dets Bugtalen) tale. Men just fordi hele Verdens Udviklingen har været saa fjernt som muligt fra denne Anerkjendelse af Personlighed, maatte det gøres digterisk. Den digteriske Personlighed har bestandigt et Noget, som gjør ham taaleligere for en Verden, der aldeles er afvant med at høre et Jeg. Og videre naaer jeg vel aldrig. Jeg drister mig vel aldrig til at bruge ganske ligefrem mit eget Jeg. Men dette er jeg forvisset om, at den Tid vil komme, da der staaer et Jeg op i Verden, som udendvidere siger jeg, og taler i første Person. Først han vil ogsaa ret i strengeste Forstand meddele ethisk og ethisk-religieus Sandhed.

Vilde Nogen spørge mig, hvorledes jeg betragter disse Forelæsninger i Forhold til hele min Stræben qua Forf. saa vilde jeg svare: jeg betragter dem som en fornøden Given-efter, for hvilken jeg mener at bære et Ansvar. De ville erindre, hvad der blev foredraget i Begyndelsen af denne Time, at ethvert Msk. er Gud forpligtet, i Forhold til det Sande, han har forstaaet, naar han vil meddele det, at meddele det i den sandeste Form. Synes det ham da, at han ingen Virkning frembringer derved, saa kan det maaskee være hans Pligt i det mindste forsøgsviis at vælge en anden Form, men maaskee er det ogsaa kun en Utaalmodighed af ham, at han for hurtigt forlanger at see Virkning, istedetfor at troe. Et Ansvar paadrager han sig derfor; og hans Pligt blev det i ethvert Fald, dersom han nu ved den anden Form han valgte hurtigt frembragte en stor Virkning, da at passe paa at huske, at her er et NB ved, da det jo var fordi han brugte den mindre strenge Form. I Forhold især til ethisk tildeels ogsaa i Forhold til ethisk-religieus Sandheds-Meddelelse er den indirecte Meddelelse den strengeste Form. Dog kan en ligefremmere Meddelelse, der gaaer ved Siden deraf, ogsaa være nødvendig for at understøtte hvad den selv i en anden Forstand understøttes af. Dette har jeg forstaaet lige fra min Forfatter-Virksomheds Begyndelse. Med Pseudonymerne fulgte derfor bestandig ligefrem Meddelelse i Skikkelse af opbyggelige Taler, og i de sidste Par Aar har jeg næsten udelukkende brugt ligefrem Meddelelse. Og disse Foredrag ere atter i den ligefremme Meddelelse.ⁱ Men i strengere Forstand en Docent er jeg ikke; det vil ogsaa være altfor satirisk: en Docent – i ethisk religieus Meddelelse ∴ i Det, som hverken kan ell. skal doceres, fordi det ikke maa blive Videnskab, men skal forholde sig til Existents. Skulde jeg kalde mig selv Noget, vil jeg snarest sige, at jeg er en Art Lærer i antik Stiil; og dersom et Auditorium var tilbøiligt dertil, skulde jeg ikke have Noget mod stundom at forvandle Foredraget til Samtale.

i (og ere i een Forstand at betragte som en endnu større Given-efter.)

Men hvor mange og hvor store og hvor dialektisk forviklede Vanskeligheder, der ere forbundne med dette Foretagende, det troer jeg jeg tør sige at jeg veed. Og Eet troer jeg, jeg med Bestemthed tør love Tilhøreren, at han, hvis han vil skjænke mig sin Opmærksomhed, ved Slutningen af disse Forelæsninger skal være blevet opmærksom paa og bekendt med Vanskeligheder, som ikke saaledes

j i disse Tider philosophice

tidligere have været til for ham. Dette synes lidet
Fristende – især i Forhold til hvad der^j ellers loves og
bebudes ex cathedra – og dog er det maaskee
alligevel Fristende og Begeistrende; thi som en
Pseudonym har sagt: vanskelig maa Opgaven gøres –
thi kun Vanskelighed begeistrer den Høihjertede, eller
som han udførligere siger det: det vor Tid behøver, er
en redelig Alvor, der kjerligt freder om Opgaverne, der
ikke ængster Mskene til at ville forraske sig i det
Høieste, men holder Opgaverne unge og skønne og
deilige at see til og vinkende for Alle og dog derhos
vanskelige og begeistrende for de Ædle; thi den ædle
Natur begeistres kun ved det Vanskelige. M: H; hvor
turde jeg saa være saa uhøflig at mistvivle om, at det
skal lykkes mig at begeistre Dem – thi
Vanskelighederne, dem har jeg paa rede Haand.

P364:371:2

2^{den} Forelæsning

Videns Meddelelse

og

Kunnens Meddelelse.

Her som allevegne føler jeg mig forladt med min
Tænkning. I hvilken som helst Retning næsten jeg
vender Øiet træffer jeg paa: Videnskaber. Forsaa vidt
jeg kan bedømme, seer jeg, at disse, hver især, ere
overordl. udviklede, næsten overalt et uhyre Apparat,
som atter og atter gennemarbejdes og omarbejdes.

Men jeg finder ogsaa overalt, at det man beskæftiger
sig med, er det Hvad, der skal meddeles.

Derimod hvad der beskæftiger mig, det: hvad det er
at meddele, derom veed jeg egl. ikke at have læst det
Mindste i den nyere Tids Frembringelser, ei hell. har
jeg hørt nogen tale derom. Først langt tilbage, i
Oltiden, væsentlig i Grækenland finder jeg, at man
har beskæftiget sig med dette Problem.

Det Moderne har – og dette anser jeg for en af dets
Grund-Skader – afskaffet Personlighed, og gjort alt
Objektivt. Man kommer derfor ikke til at dvæle ved
Tanken om hvad det er at meddele, men man haster
strax til det hvad, man vil meddele. Og da vel næsten
ethvert saadant Hvad endog blot for det første

Øiekast viser sig at være noget saare vidtløftigt, saa bliver der da endnu mindre i Tidens Fremgang Leilighed til ell. Plads for den Overveielse hvad det er: at meddele. En Philosoph, en Dogmatiker, en Præst o: s: v:., de begynde alle strax med det Hvad, de ville meddele, med Studier og Forarbejder i Retning deraf. Og da der som sagt overalt er et uhyre Apparat, overvælder dette dem næsten, og i ethvert Fald faae de snart en stor Mængde at meddele.

De ere, for at erindre om et Udtryk fra forrige Time, »lykkeligen frelste fra Sinkeriets Qvaler.«

Naar Alt istedetfor at blive objektivt bliver personligt, saa begynder Sinkeriet. Og naar Alt bliver personligt, saa falder ogsaa strax Accenten paa: hvad det er at meddele.

Dette er atter en Skjebne, som hviler over den primitivere Tænkning: at den tager sig saa fattig ud. Tillad mig at tage mig selv. Jeg veed ogsaa saadan hvad enhver lærdere Dannet veed om China, den østerlandske Philosophie, den græske Philosophie, den moderne fra Cartesius til Hegel, den nyeste tydske fra Kant til Fichte junior. Vil jeg nu tale derom, saa har jeg en stor Mængde at sige.

Men dette Sinkeriets Problem, hvad det er at meddele, hvorom der slet ikke er skrevet Bøger, ja det tager sig saa fattigt ud. Det tager sig ogsaa fattigt ud, naar En istedetfor at foredrage Staternes og Mskslægtens Historie, faaer den snurrige Idee, at beskæftige sig med det Problem, hvad det er at være Msk, om vi virkelig ere Msker, om jeg og Du virkelig er et Msk.

Det er en Skjebne, der hviler over den primitiver[e] Tænkning, at den bliver hængende i visse fundamentelle Spørgsmaal, som ell. ordentligen i den Grad antages at være givne, at det ikke falder noget Msk. ind at dvæle derved. Det Primitive er, saa langtfra hvad man skulde troe, at det var foran andre Msker, at det bestandigt er langt bag ved. Lad os tage Exempler af andre Forhold. Et Msk, i hvem der ikke er megen Primitivitet, han vil vel komme til at betænke det Spørgsmaal, hvilken Pige han skal gifte sig med; han vil mene, der er et Valg, og Sagen er, hvilken Pige? Den Primitivere vil maaskee i den Grad fordybe sig i det Spørgsmaal, om hvad Realitet det har at gifte sig, at han aldrig bliver gift. Et Msk., der ikke har megen Primitiv[it]et, vil maaskee betænke, hvilken Embedsstilling, han skal søge, ell. hvis han har valgt en bestemt Cariere, da fE, hvilket Kald han skal søge, om i Jylland ell i Fyen ell i Hovedstaden. Den Primitivere vil maaskee i den Grad fordybe sig i det Spørgsmaal, om denne Tilværelses Maade er den for Msk. væsentlige, at han aldrig faaer noget Embede. En, i hvem der ikke er megen Primitivitet, vil formdl. antage, at det følger af sig selv, at han er Christen, og nu beskæftige sig med det Spørgsmaal om at ordne Kirkens Forhold. En Primitivere vil maaskee i den Grad fordybe sig i, om han skal antage Xstd. ell. ikke, at han ingen Tid faaer til at reformere Kirken. Tag det

[a] Det Primitive ligger ikke foran men bagved

[b] som der staaer i Visen: hver ta'er sin, saa ta'er jeg min, saa faae de Andre Ingen, kun at det her bliver de Andre som faae hver sin, og den Primitive som faaer Ingen.

Høieste. Hvorledes vilde det vel i Livet gaae Den, som blot nogenledes gjorde Alvor af Xstd^s Befaling først at søge Guds Rige. Mon han ikke snart vilde komme til at staae som forladt og uendelig langt, langt bag ved alle Andre! Thi de Andre de gribe til, hver tager Sit af det Endelige, og tager altsaa formdl. det først, men han den stakkels gudelige Sinkepeer, han fordyber sig mere og mere i dette først Guds Rige. Og selv om han ikke griber Guds Rige, det vil altid have til Følge, at hans Liv bliver forsøgt i det Christeliges Anfægtelser; thi snart, snart vil han staae spottet, ynket, udleet, han som Ingenting blev – og det bliver man ganske sikkert ved for Alvor først at søge Guds Rige – og Ingenting vandt, intet Endeligt nemlig – og det kan han være ganske sikker paa, hvis han gjør Alvor af først at søge Guds Rige –. Men Dette først at søge Guds Rige er dog ret egl. Primitivitet.

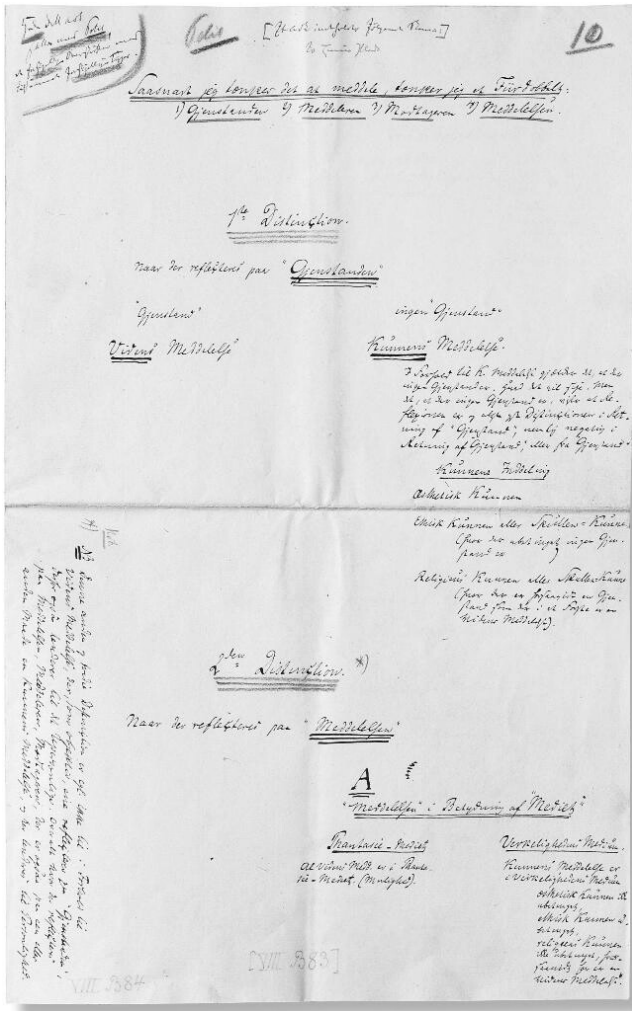
Men som det er det Modernes Grund-Skade at gjøre alt objektivt, saa er det den moderne Tids Grund-Ulykke, at den mangler Primitivitet.^c Og deri ligger hvad jeg vilde kalde den moderne Tids Uredelighed. Det er unægteligt det Beqvemmeste og Tryggeste, overalt at slutte sig til det Traditionelle, at gjøre som de Andre, mene, tænke, tale som de Andre, og jo før jo hellere gribe efter de endelige Formaal. Men Styrelsen har aldrig været af den Mening, at dette skulde være saaledes. Enhver msklig Existents skal have Primitivitet. Men den primitive Existents indeholder altid en Revision af det Fundamentelle. Dette seer man allertydeligst paa et primitivt Genie. Hvad er et primitivt Genies Betydning? Det er ikke saa meget at bringe noget absolut Nyt frem; thi der er egl. ikke noget Nyt under Solen, som det er at revidere det Almene-Msklige, de fundamentelle Spørgsmaal. Dette er i dybeste Forstand Redelighed. Og ganske at mangle Primitivitet og altsaa det Reviderende, ganske uden videre at tage Alt som given Skik og Brug,^d altsaa at unddrage sig Ansvar for at man gjør ligesaa: er Uredelighed.

Og saaledes anseer jeg det ogsaa for en Uredelighed, at det Spørgsmaal slet ikke er kommet frem: hvad det er at meddele.

Betræffende dette fattige Spørgsmaal agter jeg nu at gaae saa eenfoldigt tilværks som muligt.

c hvoraf naturligviis følger, at deegl. primitive Spørgsmaal aldrig komme frem.

d og lade det være sig nok, at det er Skik og Brug,

27. Papir 356, bl. [1r]
 Saadant jeg tænker det at meddele, tænker jeg et
 Fiirdobbelt: 1) Gjenstanden, 2) Meddeleren 3)
Modtageren 4) Meddelelsen.

Ved Hjælp heraf skal jeg nu vise Dem hele Structuren
 i Foredragene.^[e]

[e] thi Forskjelliggjørelsen indtræder i Forhold til
 som Reflexion falder forskjelligt paa eet af disse 4
 Punkter.

Hovedsaglig deler jeg saaledes enten reflecteres der
 paa Gjenstanden eller paa Meddelelse. Denne
 Distinction er afgjørende for hele mit Forehavende, da
 jo, som udviklet blev, dette just er det Modernes
 Grund Feil at man overalt beskæftiger sig med det
 Hvad man skal meddele - ikke med: hvad Meddelelse
 er.

Reflecteres der paa Gjenstanden, saa har vi Videns
 Meddelelse.

Er der derimod ingen »Gjenstand« (hvorledes dette er
 at forstaae bliver at udvikle) saa der altsaa ikke kan
 reflecteres paa Gjenstanden, men der reflecteres paa
 Meddelelsen saa har vi i Modsætning til Videns
 Meddelelse: Kunnens Meddelelse.

Og dette er igjen det Modernes Vildfarelse, aldeles at
 have glemt at der er en Meddelelse til som hedder
 Kunnens Meddelelse, at man ganske har afskaffet
 den, ell. vel endog meningsløst meddeelt hvad der

skal meddeles som Kunnen som Viden. (alt Dette bliver at udføre).

Vi gaae nu videre i nærmere Bestemmelse af Kunnens Meddelelse. Og egl. er det derom, at hele Foredraget handler, Complementet til det Moderne, der ganske har glemt dette.

Kunnens Meddelelse.

Naar der i Reflexionen paa Meddelelsen reflecteres ligeligt paa Meddeler og Modtager, saa har vi i almdl. Forstand Kunnens Meddelelse, Underviisning i Kunst, og alt hvad dertil hører.

[f] Modtager og Meddeler staae ligeligt lige over for hinanden fE en Lærer i en Kunst og den Lærende.

[g] æsthetisk Kunnens Meddelelse.

Naar der i Reflexionen paa Meddelelsen reflecteres paa Modtageren, saa har vi ethisk Meddelelse. Maieutik. Meddeleren ligesom forsvinder, gjør sig blot tjenende for at hjælpe den Anden til at vorde.

[h] ethisk Kunnen.

Ethisk Meddelelse er Kunnens Meddelelse, dog nærmere: Skullen-Kunne, men Meddelelsen er ikke i Retning af Viden men af Kunnen.

Naar den ethiske Meddelelse tillige har et Videns Moment i sig som sit Første, har vi ethisk-religieus, in specie christelig Meddelelse. Ved dette Videns Moment adskiller den sig fra ethisk Meddelelse i strengere Forstand, men hovedsaglig sorterer den dog ikke under Videns Medd. men under Kunnens Medd., nærmere under Skullen-Kunnen, Meddelelsen er ikke i Retning af Viden men af Kunnen, den Viden der meddeles er i denne Meddelelse et Foreløbigt.

[i] religieus Kunnen.

Til hvad der er Hoved-Inddelingen i Videns Medd. og Kunnens Meddelelse svarer igjen Hoved-Inddelingen:

Directe Medd.

og

Indirecte Medd.

Al Videns Meddelelse er directe Medd.

Al Kunnens Medd. er mere ell. mindre indirecte Meddelelse.

[j] Og atter her er det naturligviis det Modernes Vildfarelse, at al Medd. er directe, at det er glemt, at der er indirecte Medd. til.

Først kommer hvad jeg har kaldet den egl. Kunst-Meddelelse den er indirecte, eller dog væsentligen indirecte.

Saa ethisk Medd. den er ubetinget indirecte.

Saa ethisk religieus Medd, navnlig christelig, den er directe-indirecte.